

Мар'яна Цвюк

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету "Львівська політехніка",
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри адміністративного та інформаційного права
maryana.kharysh@gmail.com

ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ НЕДЕРЖАВНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

© Цвюк М., 2017

Проаналізовано основні завдання, які ставлять перед собою недержавні громадські організації, здійснюючи діяльність в Україні. Виокремлено основні функції недержавних громадських організацій, реалізація яких має певні зовнішні форми. Визначено мету, сфери діяльності та джерела фінансування цих організацій. Звернено увагу на недоліки діяльності недержавних громадських організацій. Наведено авторське визначення форм діяльності недержавних громадських організацій.

Ключові слова: діяльність; недержавні громадські організації; суб'єкти діяльності недержавних громадських організацій; форми діяльності недержавних громадських організацій.

Марьяна Цвюк

О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В УКРАИНЕ

Проанализировано основные задачи, которые ставят перед собой негосударственные общественные организации, осуществляющие деятельность в Украине. Выделено основные функции негосударственных общественных организаций, реализация которых имеет определенные внешние формы. Определено цель, сферы деятельности и источники финансирования этих организаций. Обращено внимание на недостатки деятельности негосударственных общественных организаций. Приведено авторское определение форм деятельности негосударственных общественных организаций.

Ключевые слова: деятельность; негосударственные общественные организации; субъекты деятельности негосударственных общественных организаций; формы деятельности негосударственных общественных организаций.

Maryana Tsvok

Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University,
Department of Administrative and Informational Law
Ph. D.

ON THE ACTIVITIES OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN UKRAINE

The article analyzes main goals of non-governmental organizations that perform their activities in Ukraine. Basic functions of non-governmental organizations, realization of which

have some specific external forms, are highlighted. The goal, areas of activities and sources of funding of non-governmental organizations are defined. Drawbacks of non-governmental organization's activities are noticed. The author of an article suggests his definition of the forms of non-governmental organization's activities.

Key words: activity; non-governmental organizations; subjects of non-governmental organization's activities; forms of non-governmental organization's activities.

Постановка проблеми. В Україні діяльність недержавних громадських організацій ґрунтується на законодавстві, яке складається із Закону України від 22 березня 2012 р. “Про громадські об’єднання”, а також інших законів (Закон України від 5 липня 2012 р. “Про благодійну діяльність та благодійні організації”, Закон України від 15 вересня 1999 р. “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності”, Закон України від 22 червня 2012 р. “Про організації роботодавців, їх об’єднання, права і гарантії їх діяльності” тощо) та нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері. Однак ці акти не містять вичерпного переліку правових норм щодо визначення завдань, функцій та форм діяльності недержавних громадських організацій.

Аналіз дослідження проблеми. Звернемо увагу на те, що в Україні проблемами нормативно-правового регулювання діяльності недержавних громадських організацій займалися М. Віхляєв, І. Грицай, М. Гуляєва, Л. Кобилянська, Т. Коломоєць, В. Кравчук, М. Лациба, Н. Нижник, В. Олуйко, К. Становський, Л. Усаченко та інші.

Метою статті є аналіз діяльності недержавних громадських організацій в Україні.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж вести мову про діяльність недержавних громадських організацій в Україні, доцільно звернути увагу на термін “діяльність”, який має такі визначення: у словниковій літературі “діяльність” визначено як застосування своєї праці до чого-небудь; функціонування, діяння органів живого організму; виявлення сили, енергії чого-небудь [1, с. 311]; у лінгвістиці діяльність – це цілеспрямована активність, шляхом якої індивід та спільнота включаються в реальність (буття) [2, с. 228]; у соціології під “діяльністю” також розуміють форму активності людини, що виявляється у цілеспрямованій зміні та перетворенні світу і людської свідомості [3, с. 109].

Отже, широкий перелік тлумачень цього терміна характеризує динаміку його застосування у всіх сферах українського суспільства, недержавних громадських організацій зокрема.

Як правило, у статутах недержавних громадських організацій основними видами їх діяльності визначено такі, як представлення інтересів і допомога своїм членам або благодійницька діяльність. Найтиповішими видами діяльності вітчизняних недержавних громадських організацій є захист прав та інтересів окремих соціальних груп людей, лобіювання, проведення тренінгів та надання консультацій, просвіта та поширення інформації для населення, вирішення соціальних питань, освітня діяльність [4, с. 162].

В Україні недержавні громадські організації не можуть займатися діяльністю, головною метою якої – отримання прибутку. Водночас статтею 86 ЦК України закріплено право непідприємницьких товариств здійснювати підприємницьку діяльність. Спосіб та форми такої діяльності визначаються окремими законодавчими актами. Так, згідно із Законом України “Про громадські об’єднання” зареєстровані об’єднання громадян можуть здійснювати необхідну господарську та іншу комерційну діяльність, створюючи госпрозрахункові установи й організації зі статусом юридичної особи. Створені об’єднаннями громадян установи та організації зобов’язані вести оперативний та бухгалтерський облік, статистичну звітність, зареєструватись у відповідних державних органах та вносити до бюджету платежі у порядку і у розмірах, передбачених законодавством України [5, с. 144].

Також недержавні громадські організації на основі ст. ст. 52–53 ГК України можуть займатися некомерційною господарською діяльністю, спрямованою на досягнення економічних,

соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку на основі права власності або права оперативного управління в певних організаційних формах [6, с. 96–98].

Свою діяльність недержавні громадські організації можуть здійснювати зі статусом юридичної особи або без такого статусу. Недержавна громадська організація зі статусом юридичної особи набуває всіх ознак, характерних для будь-якої юридичної особи. Ця організація відповідно до ч. 2 ст. 21 Закону України “Про громадські об’єднання” має право: а) бути учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові та немайнові права відповідно до законодавства; б) засновувати з метою досягнення своєї статутної мети (цілей) засоби масової інформації; в) брати участь у здійсненні державної регуляторної політики тощо [7].

Здійснення діяльності недержавною громадською організацією зі статусом юридичної особи дає змогу цій організації мати банківський рахунок, печатку, залучати кошти для діяльності організації, орендувати офіс і наймати працівників, надавати соціальні послуги, мати зареєстровану символіку, створювати відокремлені підрозділи [8, с. 12–13].

Недержавна громадська організація без статусу юридичної особи може представляти і захищати інтереси своїх членів та інших людей. Ця організація може подавати звернення, скарги, пропозиції, запити на інформацію; організовувати мітинги, поширювати заяви; може бути членом громадських рад, інших консультативних органів; проводити акції, виставки; поширювати інформацію про свою діяльність. При цьому не потрібно вести фінансову документацію і звітувати до податкової інспекції, подавати державному реєстратору інформацію, що підтверджує відомості про організацію [8, с. 13].

Об’єктом діяльності недержавних громадських організацій є суспільні відносини, які виникають у політичній, соціальній, економічній, інформаційній та інших сферах.

Суб’єктом діяльності недержавних громадських організацій є фізична чи юридична особа (учасник правовідносин), яка є носієм прав та обов’язків (має здатність їх реалізувати згідно із чинним законодавством України) та наділена правосуб’єктністю (має суб’єктивні права та юридичні обов’язки). Для суб’єктів діяльності недержавних громадських організацій характерна наявність правоздатності, дієздатності та деліктоздатності (здатність особи нести юридичну відповідальність за скоєні правопорушення) [9, с. 197, 718, 721].

Правосуб’єктність недержавних громадських організацій знаходить вираження у компетенції їх органів, тобто в сукупності прав та обов’язків, що надаються їм для виконання відповідних функцій, і виникає вона з моменту їх державної реєстрації [9, с. 884].

За видовою ознакою суб’єктів діяльності недержавних громадських організацій доцільно систематизувати на індивідуальні (фізичні особи) та колективні (юридичні особи).

До індивідуальних суб’єктів діяльності недержавних громадських організацій слід зарахувати всіх фізичних осіб: громадян, іноземних громадян; осіб без громадянства.

До колективних суб’єктів діяльності недержавних громадських організацій належать такі юридичні особи:

а) установи, підприємства, їх посадові особи, які здійснюють регулювання діяльності недержавних громадських організацій;

б) громадські організації та громадські об’єднання.

Спираючись на норми чинного законодавства України та на аналіз поглядів українських вчених щодо діяльності громадських організацій в Україні, ми визначили основні завдання, функції та форми діяльності недержавних громадських організацій.

Характеризуючи основні завдання недержавних громадських організацій у суспільстві, зокрема громадянському, ми підтримуємо визначення завдань, які запропонували В. Кравчук, Н. Нижник та В. Олуйко [10, с. 87–88; 128, с. 57]. До цих завдань вони зараховують:

– вирішення життєво важливих суспільних потреб, досягнення реального покращення життя людей, захисту інтересів різних соціальних груп;

– підвищення рівня політичної рівноваги та стабільності суспільства, впорядкованості соціальних інноваційних і практичних дій його членів;

– підтримку системи влади в державі чи опозиціонування, децентралізацію управління, участю у ньому якнайширших прошарків населення, активізацію життєдіяльності суспільства;

- захист своїх членів від надмірного втручання у їхнє життя державних органів чи посадових осіб, допомогу їм у вирішенні власних завдань і проблем;
- здійснення контролю за діяльністю органів державного управління;
- забезпечення виконання суспільних функцій з організації та розвитку держави, захист законних інтересів її суб'єктів тощо.

Також важливим є виконання недержавними громадськими організаціями зовнішніх та внутрішніх функцій, до яких зарахуємо [10, с. 87–88]: а) інтегративну, яка охоплює процеси консолідації, поєднання зусиль, взаємозалежності, комфортності особистих цілей індивідів з цілями інших або цілями всієї групи і взаємовідповідальності членів соціальних груп, що забезпечуються на підставі інституціональних норм, правил поведінки; б) інформування, зокрема стосовно проблем, які не завжди на поверхні; в) інструментальну, яка полягає у виборі методів реалізації практичних завдань; г) експресивну, що задовольняє емоційні потреби учасників організації у спілкуванні, довірі, повазі та самореалізації; г) виховну.

Ми вважаємо, що реалізація функцій недержавних громадських організацій має певні зовнішні форми, в межах яких діяльність цих організацій отримує упорядкований, організаційно завершений вигляд.

Під “формою” відповідно до діяльності недержавних громадських організацій слід розуміти спосіб організації чого-небудь, а також зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом [11, с. 617–618]. Деталізація способу існування змісту, його внутрішня структура, організація і зовнішнє вираження є складовими елементами, що характеризують загальне поняття сфери діяльності недержавних громадських організацій.

У загальній теорії держави і права виокремлюють дві форми юридичної діяльності: правову та організаційну [12, с. 396–400]. Ми вважаємо, що діяльності недержавних громадських організацій притаманна правова форма, оскільки їх діяльність має зовнішнє вираження, тобто форму. Правові форми класифікують за зовнішніми ознаками діяльності недержавних громадських організацій щодо здійснення їх функцій відносно установчої діяльності, правотворчої діяльності, правозастосовної діяльності, контрольно-наглядової діяльності та правосуддя.

Організаційна форма діяльності недержавних громадських організацій полягає у фактичних діях, спрямованих на сприяння реалізації функцій цих організацій. Ця форма реалізується в межах уже виданих актів та становить фактичні дії недержавної громадської організації, які сприяють здійсненню прийнятих правових актів. Вона не пов'язана з виданням юридичних актів недержавними громадськими організаціями і тому не спричиняє юридичні наслідки, хоча реалізується у межах певного правового регулювання з дотриманням законності.

У науці адміністративного права форми діяльності також поділяють на правові та неправові (організаційні) [13, с. 30–31]. Правові форми адміністративної діяльності пов'язані із встановленням і застосуванням норм права. До них належать: видання актів, укладення договорів, здійснення інших значущих дій. Неправові (організаційні) форми адміністративної діяльності пов'язані з реалізацією розпорядчих повноважень і не сприяють встановленню правових норм або виникненню, зміні чи припиненню правовідносин. Розрізняють два види цих форм: проведення суспільно-організаційних заходів та проведення організаційно-технічних заходів.

І. Грицай вважає, що важливим фактором для ефективності діяльності недержавних громадських організацій є форми здійснення такої діяльності, а саме: правові форми (прийняття актів управління, укладання договорів, здійснення юридично значущих дій) та неправові форми (проведення суспільно-організаційних заходів та здійснення організаційно-технічних операцій) [14, с. 11].

Результатом правотворчої діяльності є акти недержавних громадських організацій. Це акти, прийняті в процесі діяльності на основі та з метою дотримання і виконання чинного законодавства України, вони містять у собі однобічні владні вказівки, які спрямовані на встановлення, зміну чи припинення правовідносин у зовнішній та внутрішній сферах діяльності недержавних громадських організацій.

Вважаємо, що акти недержавних громадських організацій можна класифікувати:

- а) за сферою застосування на внутрішні та зовнішні: внутрішні, які звернені до підлеглих членів недержавної громадської організації; зовнішні, спрямовані за межі недержавної громадської організації, адресовані громадянам, іншим організаціям та установам;

б) за юридичними ознаками на індивідуальні та колективні: індивідуальні – накази про призначення на посаду, дозвіл на виготовлення печаток і штампів; колективні, які адресуються тільки членам недержавної громадської організації;

в) за формою закріплення на письмові та усні: письмові закріплюють на паперових носіях у вигляді певного рішення; усні оголошують індивідуально або певній групі членів недержавної громадської організації;

г) за назвою на статuti, рішення, протоколи.

На основі ст. 6 Закону України “Про громадські об’єднання” недержавні громадські організації можуть укладати між собою на добровільних засадах угоди про співробітництво та/або взаємодопомогу та інші юридично значущі дії.

Здійснення інших юридично значущих дій – це створення нових юридичних положень, які змінюють прийняті правові відносини або виступають необхідною умовою для настання правових наслідків. До цих дій зараховуємо: утворення та реєстрацію недержавної громадської організації; акредитацію відокремленого підрозділу іноземної неурядової організації; реорганізацію недержавної громадської організації; припинення діяльності недержавної громадської організації.

Суспільно-організаційні заходи як неправова форма діяльності недержавних громадських організацій – це дії, спрямовані на проведення роботи з населенням. Як правило, ці дії не передбачають юридичних наслідків. Зміст цих дій полягає у:

- поширенні інформації про діяльність недержавної громадської організації;
- роз’ясненні громадянам про порядок їх звернення до органів державної влади, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами;
- проведенні консультацій з громадянами стосовно важливих питань державного і суспільного життя; щодо проектів нормативно-правових актів, які стосуються правового статусу недержавної громадської організації, її фінансування та діяльності; з питань, що стосуються сфери діяльності недержавної громадської організації;
- розробленні нормативно-правових актів;
- участі у роботі консультативних органів при органах державної влади, органах місцевого самоврядування;
- оприлюдненні звітів недержавної громадської організації, яка отримує фінансову підтримку за рахунок коштів Державного бюджету України, про використання цих коштів;
- проведенні мирних зібрань тощо.

Організаційно-технічні заходи – це врегульовані технічними нормами дії щодо створення сприятливих умов для діяльності недержавної громадської організації. Такими діями є одержання та обробка інформації, облік звітності недержавної громадської організації, створення засобів масової інформації тощо.

Зауважимо, що суспільно-організаційні заходи та організаційно-технічні заходи як різновиди неправової форми діяльності недержавних громадських організацій повинні передбачати такі періоди: 1) підготовчий; 2) виконавчий; 3) заключний. Виокремлення і деталізація кожного із вказаних періодів сприяє змістовнішому поясненню їх важливості у діяльності недержавних громадських організацій.

Підготовчий період передбачає перелік дій, що забезпечують проведення виконавчого періоду та сприяють цьому.

Виконавчий період передбачає безпосередньо діяльність недержавної громадської організації з виконання завдань, що передбачені її статутом.

Заключний період є підставою для оцінювання реалізації тієї чи іншої форми діяльності недержавної громадської організації.

Вважаємо, що форми діяльності недержавної громадської організації – це дії керівного органу та членів (учасників) недержавної громадської організації, спрямовані на встановлення і застосування правових норм з дотриманням чинного законодавства України, а також проведення інформаційно-правової роботи з населенням і створення сприятливих умов для забезпечення діяльності недержавної громадської організації.

Першочерговою метою діяльності недержавних громадських організацій є захист інтересів своїх членів за певними напрямками суспільства через вираження цих інтересів за допомогою організаційних громадських механізмів [15, с. 59].

На основі ч. 1 ст. 21 Закону України “Про громадські об’єднання” для здійснення своєї мети (цілей) недержавна громадська організація має право вільно поширювати інформацію про свою діяльність, пропагувати свою мету (цілі); одержувати у порядку, визначеному законом, публічну інформацію, що є у володінні суб’єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації; брати участь у розробленні проектів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування і стосуються сфери діяльності недержавної громадської організації та важливих питань державного і суспільного життя; проводити мирні зібрання та ін. [7].

Зокрема, сферами діяльності недержавних громадських організацій (ч. 2 ст. 3 Закону України від 5 липня 2012 р. “Про благодійну діяльність та благодійні організації”) є: “освіта; охорона здоров’я; екологія, охорона довкілля та захист тварин; запобігання природним і техногенним катастрофам та ліквідація їх наслідків, допомога постраждалим внаслідок катастроф, збройних конфліктів і нещасних випадків, а також біженцям та особам, які перебувають у складних життєвих обставинах; опіка і піклування, законне представництво та правова допомога; соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги і подолання бідності; культура та мистецтво, охорона культурної спадщини; наука і наукові дослідження; спорт і фізична культура; права людини і громадянина та основоположні свободи; розвиток територіальних громад; розвиток міжнародної співпраці України; стимулювання економічного росту і розвитку економіки України та її окремих регіонів та підвищення конкурентоспроможності України; сприяння здійсненню державних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічного становища в Україні” [16] тощо.

Здійснення діяльності громадськими організаціями вимагає отримання необхідних джерел фінансування. До базових джерел фінансування організації, як вважає К. Становський, належать [17, с. 12–14]: а) членські внески, які часто використовуються, хоча водночас рідко являють собою базове джерело фінансування діяльності; б) надходження за надані послуги (найчастіше це продаж друкованих видань, оплата за участь в акціях, навчаннях тощо) та надходження за господарську діяльність, яка не пов’язана з цілями діяльності, яку веде організація, а повинна лише слугувати для її фінансування; в) дотації та гранти від органів державної влади та місцевого самоврядування, які можуть мати вигляд податкових пільг (звільнення від сплати податків, звільнення для благодійників), дотацій (засобів, призначених для організації), грантів (підтримки конкретних проектів), а також контрактів на надання громадськими організаціями визначених послуг; г) допомога від місцевих та міжнародних фондів, яка є тимчасовою; ґ) благодійні внески від окремих осіб та фірм, які є найчастіше згадуваними джерелами фінансування для громадських організацій. Також він зазначає, що “громадські організації проводять свою діяльність прозоро і зобов’язані надавати звіти про свою діяльність членам, засновникам, врешті, суспільству, якому вони служать. Також в інтересах громадських організацій самим дбати про можливе повне інформування суспільства про свою діяльність. Це забезпечить довіру як зі сторони держави, бізнесу, так, насамперед, і суспільства. А без такої довіри громадські організації діяти не можуть” [17, с. 15].

Однак у діяльності недержавних громадських організацій є і певні недоліки [10, с. 90–92]:

– хоча кількість громадських організацій в Україні постійно збільшується, сьогодні відсутні базові передумови для стабільного розширення їхньої діяльності у суспільстві, доволі повільно відбувається і їхнє організаційне утворення;

– непрозорість (неоприлюднення річних звітів про діяльність недержавної громадської організації);

– нестабільність роботи внаслідок майже повної відсутності інфраструктури;

– інколи поняття громадської організації принижується з боку деяких псевдоорганізацій, котрі використовують назву “об’єднання громадян”, але працюють як приватні комерційні підприємства, намагаючись уникнути податків;

– створення громадських організацій для задоволення якихось своїх індивідуальних інтересів, вони фактично є малозначущими.

До недоліків діяльності недержавних громадських організацій також зараховуємо низький рівень суспільної активності громадян України в роботі недержавних громадських організацій та недостатнє інформування населення України про їхню діяльність, що негативно впливає на утвердження та розвиток громадянського суспільства в Україні [18, с. 20].

Погоджуємося з думкою В. Кравчук, що вдосконалення діяльності недержавних громадських організацій дасть змогу підвищувати правову свідомість та правову культуру громадян у цій сфері як на теоретичному, так і на буденному рівнях; інформувати людей про можливості та необхідність таких некомерційних недержавних добровільних організацій через висвітлення їхніх успіхів, громадської ініціативи, щоб люди зрозуміли власну значущість, без підтримки влади, без фінансування з боку держави; завойовувати повагу до себе та позитивний авторитет своєю професійністю і конкретними діями; запроваджувати раціональну систему правової та політичної освіти; удосконалювати повсякденний практичний досвід тощо [10, с. 91].

Висновки. Узагальнюючи, зазначимо, що сфера діяльності недержавних громадських організацій потребує вдосконалення, адже сьогодні продовжують існувати проблеми в частині неповноцінної реалізації завдань недержавних громадських організацій для захисту прав, свобод і законних інтересів населення України через вплив певних негативних факторів (обмеженість у фінансових ресурсах, комерціалізація недержавних громадських організацій, відсутність масової підтримки тощо). Однак позитивним є те, що недержавні громадські організації кількісно та якісно зростають. Також вважаємо, що використовувані сьогодні форми діяльності недержавних громадських організацій за наявних видових ознак мають достатньо широкий спектр застосування, що свідчить про необхідність їх подальшої систематизації з метою ефективнішого застосування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Словник української мови. Том другий. Г–Ж.* – К. : Наукова думка, 1971. – 550 с. 2. *Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Т. 1 / А. П. Загнітко.* – Донецьк : ДонНУ, 2012. – 402 с. 3. *Соціологічна енциклопедія / уклад. В. Г. Городяненко.* – К. : Академвидав, 2008. – 456 с. 4. *Горемікіна Ю. В. Проблеми розвитку та реформування соціальних послуг в Україні // Механізм регулювання економіки.* – 2010. – № 3. – С. 161–168. 5. *Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця.* – 5-те вид., перероб. і доповн. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – Т. 1. – 832 с. 6. *Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / О. А. Беянович, О. М. Вінник, В. С. Щербина [та ін.]; / за заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини.* – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 776 с. 7. *Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI // Відомості Верховної Ради України.* – 2013. – № 1. – Ст. 1. 8. *Лаціба М. В. Як розуміти новий закон “Про громадські об'єднання” / М. В. Лаціба, А. О. Шимчук.* – К. : Укр. незалежн. центр політ. дослідж., 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.usipr.kiev.ua>. 9. *Великий енциклопедичний юридичний словник / за заг. ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка.* – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Юридична думка, 2012. – 1020 с. 10. *Кравчук В. М. Громадські організації і держава: взаємовідносини в умовах формування громадянського суспільства в Україні (теоретико-правові аспекти): монографія.* – Тернопіль : ТЗОВ “Терно-граф”, 2011. – 260 с. 11. *Словник української мови. Том десятий. Т–Ф.* К. : Наукова думка, 1979. – 658 с. 12. *Загальна теорія держави і права: [підручник для студ. юрид. вищих навч. закл.] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина.* – Харків: Право, 2011. – 584 с. 13. *Адміністративна діяльність: навч. посіб. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. О. І. Остапенка.* – Львів : ЛІВС, 2002 – 252 с. 14. *Грицай І. О. Адміністративно-правове регулювання діяльності неурядових правозахисних організацій: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ірина Олегівна Грицай; Класичний приватний університет.* – К., 2012. – 20 с. 15. *Громадські організації та органи державного управління: питання взаємовідносин / за заг. ред. Н. Р. Нижник та В. М. Олуйко.* – Хмельницький : Вид-во ХУУП. – 236 с. 16. *Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5073-VI // Відомості Верховної Ради України.* – 2013. – № 25. – Ст. 252. 17. *Становський К. Третій сектор в демократичному суспільстві.* – Львів : Товариство

Лева, 1999. – 20 с. 18. Харуш М. С. Про правову обізнаність громадян України щодо сфери діяльності інститутів громадянського суспільства / М. С. Харуш // Митна справа. – Львів, 2014. – № 1 (91), ч. 2. – С. 20–25.

REFERENCES

1. *Slovník ukrajinskoyi movy*. [Dictionary of the Ukrainian language]. Vol.II. H-Zh. Kyiv : Naukova dumka Publ., 1971. 550 p. 2. Zahnitko A. P. *Slovník suchasnoyi linhvistyky: ponyattya i terminy: u 4 t.* [Dictionary of modern linguistics: concepts and terms: 4 vol.]. Vol. I. A. P. Zahnitko. Donetsk : DonNU Publ., 2012. 402 p. 3. *Sotsiologichna entsyklopediya* [Sociological Encyclopedia]. Uklad. V. H. Horodyanenko. Kyiv : Akademydav, 2008. 456 p. 4. Horemykina Yu. V. *Problemy rozvytku ta reformuvannya sotsial'nykh posluh v Ukraini* [Problems of development and reform of social services in Ukraine]. *Mekhanizm rehulyuvannya ekonomiky*. 2010. No 3. pp. 161–168. 5. *Naukovo-praktychnyy komentar Tsyvil'noho kodeksu Ukrainy: u 2 t.* [Scientific and Practical Commentary of the Civil Code of Ukraine: 2 vol.]. 5-te vyd., pererob. i dopov. Za red. O. V. Dzery (ker. avt. kol.), N. S. Kuznyetsovoyi, V. V. Lutsya. Kyiv : Yurinkom Inter Publ., 2013. Vol. I. 832 p. 6. *Naukovo-praktychnyy komentar Hospodars'koho kodeksu Ukrainy* [Scientific and practical commentary of the Commercial Code of Ukraine]. O. A. Belyanevych, O. M. Vinnyk, V. S. Shcherbyna [ta in.]; za zah. red. H. L. Znamens'koho, V. S. Shcherbyny. 3-tye vyd., pererobl. i dopov. Kyiv : Yurinkom Inter Publ., 2012. 776 p. 7. *Pro hromads'ki ob'yednannya: Zakon Ukrainy vid 22 bereznya 2012 roku No 4572-VI* [On Public Associations: Law of Ukraine dated March 22, 2012 No. 4572-VI // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 2013. No 1. St. 1. 8. Latsyba M. V. *Yak rozumity novyy zakon "Pro hromads'ki ob'yednannya"* [How to understand the new law "On Public Associations"]. M. V. Latsyba, A. O. Shymchuk. Kyiv: Ukr. nezalezhn. tsentr polit. doslidzh. Publ., 2013. Available at: <http://www.ucipr.kiev.ua>. 9. *Velykyy entsyklopedychnyy yurydychnyy slovník* [Great encyclopedic legal dictionary]. Za zah. red. akad. NAN Ukrainy Yu. S. Shemshuchenka. 2-he vyd., pererobl. i dopovn. Kyiv: Yurydychna dumka Publ., 2012. 1020 p. 10. Kravchuk V. M. *Hromads'ki orhanizatsiyi i derzhava: vzayemovidnosyny v umovakh formuvannya hromadyans'koho suspil'stva v Ukraini (teoretyko-pravovi aspekty): monohrafiya*. [Public organizations and the state: relations in the conditions of formation of civil society in Ukraine (theoretical and legal aspects): monograph]. Ternopil' : TzOV "Terno-hraf" Publ., 2011. 260 p. 11. *Slovník ukrajinskoyi movy. Tom desyaty*. [Dictionary of the Ukrainian language. Tom is the tenth. T-F]. Kyiv: Naukova dumka Publ. 1979. 658 p. 12. *Zahal'na teoriya derzhavy i prava: Pidruchnyk dlya studentiv yurydychnykh vyshchyykh navchal'nykh zakladiv* [General theory of state and law: Textbook for law students of higher educational institutions] M. V. Tsvik, O. V. Petryshyn, L. V. Avramenko ta in.; Za red. d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APrN Ukrainy M. V. Tsvika, d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APrN Ukrainy O. V. Petryshyna. Kharkiv: Pravo Publ., 2011. 584 p. 13. *Administrativna diyal'nist': Navchal'nyy posibnyk* [Administrative activities: A manual]. Za zah. red. d. yu. n., dotsenta O. I. Ostapenko. L'viv : LIVS Publ., 2002. 252 p. 14. Hrytsay I. O. *Administrativno-pravove rehulyuvannya diyal'nosti neuryadovykh pravozakhysnykh orhanizatsiy: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07* [Administrative and legal regulation of non-governmental human rights organizations activity: author's abstract. Dis ... cand. lawyer sciences: 12.00.07]. Iryna Olehivna Hrytsay; Klasychnyy pryvatnyy universytet. Kyiv, 2012. 20 p. 15. *Hromads'ki orhanizatsiyi ta orhany derzhavnoho upravlinnya: pytannya vzayemovidnosyn* [Public Organizations and Public Administration: Relationship Issues]. Za zah. red. Nyzhnyk N. R. ta Oluyko V. M. Khmel'nyts'kyy : Vydvo KhUUP Publ. 236 p. 16. *Pro blahodiynu diyal'nist' ta blahodiyne orhanizatsiyi: Zakon Ukrainy vid 05 lypnya 2012 r. No 5073-VI* [On charitable activities and charitable organizations: Law of Ukraine dated July 5, 2012 No. 5073-VI]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 2013. No 25. St. 252. 17. Stanovs'kyy K. *Tretyi sektor v demokratychnomu suspil'stvi*. [The third sector in a democratic society]. L'viv : Tovarystvo Leva Publ., 1999. 20 p. 18. Kharysh M. S. *Pro pravovu obiznanist' hromadyan Ukrainy shchodo sfery diyal'nosti instytutiv hromadyans'koho suspil'stva* [On Legal Awareness of Citizens of Ukraine Regarding the Activity of Civil Society Institutions]. *Mytna sprava*. L'viv, 2014. No 1 (91), ch. 2. pp. 20–25.

Дата надходження: 8.06.2017 р.